



En ny tid er brutt inn over landet

Taler

Emil Løvlien

Dato

14 desember 1945

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om trontalen og regjeringserklæringen (2)

- 1 Jeg representerer den nye partigruppen i Stortinget, derfor vil jeg nødvendigvis være nødt til å gå inn på visse spørsmål som kanskje kan ha mer prinsipiell betydning i samband med debatten om trontalen og Regjeringens erklæring.
- 5 Valget 8. oktober til denne forsamling gav et klart flertall til de partier som prinsipielt arbeider henimot sosialismen. Dermed er det etter vår mening skjedd en vidtgående endring i det norske folks politiske innstilling. Det er arbeiderbevegelsens samlingsprogram fra i sommer som erobret dette flertall i folket, dette program som gjennomført vil sikre landets gjenreising i raskt tempo, sikre demokratiets fortsatte utvikling, og som prinsipielt stiller perspektivet om sosialismen. Den kommunistiske stortingsgruppe vil understreke at den vil arbeide for utviklingen av demokratiet i vårt land. Den anser følgende demokratiske menneskerettigheter som ukrenkelige slik som de er formulert i arbeiderbevegelsens enhetsprogram: Retten til arbeid og fritid, 15 retten til utdanning, samme rettigheter for kvinner som for menn på alle samfunnslivets områder, religions- og samvittighetsfrihet, ytringsfrihet, trykkefrihet, forsamlings- og møtefrihet, rett til å slutte seg sammen i faglige, politiske, idretts- og kulturorganisasjoner, demonstrasjons- og streikerett, den enkelte borgers personlige ukrenkelighet.
- 20 Disse menneskerettigheter i den utstrekning de ikke finnes i vår grunnlov, bør grunnlovfestes av denne forsamling. Det vil være fullt og helt i samsvar med den ånd og mening som Eidsvolls-mennene la ned i Grunnloven vår.
- 25 Trontalen og Regjeringens erklæring inneholder etter vår mening mange gode og riktige forslag som gjennomført i praksis vil bidra til å styrke og utbygge demokratiet i vårt land. Men vi savner dog den modige og friske tiltakslinje,

dette som markerer den nye linje i norsk politikk. På avgjørende felter er etter
30 vår mening erklæringen vag og tåket, og vi savner, særlig i den økonomiske
politikken, en klar og fast linje. Det er gått 7 måneder siden tyskerne kapitulerte,
og folket vårt har ventet på de tiltak fra landets myndigheter som skulle spre lys i
mørket og skape optimisme og tiltro til fremtiden. Det har imidlertid vist seg å
være sterke krefter som har holdt igjen med løsningen av fredsoppgavene. Det
35 gjelder ikke bare gjenreisningen i Finnmark, Nord-Troms og andre krigsherjede
byer og bygder. Det gjelder arbeidslivet overhodet, lettelsen i boligproblemet og
stilling til den jevne arbeiders lønns- og arbeidsvilkår. Det er ingen hemmelighet
at det rår skuffelse og utålmodighet i de brede lag av folket. Når en slik foreteelse
som Australiafeberen har grepet tusener av landets ungdom i dag - etter fem års
40 forbitret kamp for frihet og nasjonalt sjølstende - er det grunn til ettertanke.
Årsaken er misnøye. Denne ungdommen har følelsen av at fedrelandet ikke
behøver dem lenger, de er overflødige.

Vi tror at årsaken til det sendrektige tempo i gjenreisningen her i landet er den
45 reaksjonære storkapitals sabotasje. Denne tenker bare på sin profitt, ikke på
landets og folkets behov. Den frykter de fremstormende, demokratiske kreftene
i vårt samfunn. Ved å utnytte sin finansielle makt tror de reaksjonære
storkapitalister å kunne skape slike forhold at vårt land kan bli styrt av
kapitalmakten som før, på tvers av folkets vilje.

50 Den kommunistiske gruppe i Stortinget vil presisere at etter dens mening krever
et sant og levende demokrati effektivt oppgjør med landets, folkets og dermed
demokratiets fiender. Den lemfeldige behandling landssvikere har fått, har vakt
forstemthet hos mange gode nordmenn. Denne milde behandling står også i
55 motstrid med partienes fellesprogram fra i sommer, hvor det heter ordrett, at
«de som har forrådt sitt land eller på annen måte har skadet norske interesser,
må straffes hurtig og strengt».

Nasjonal samling kan ikke betraktes som en politisk bevegelse, men som en
60 kriminell, og behandles deretter. De elementer som har ført an, de aktive i N.S.
og angiverne, må rammes hurtigere og strengere av lovens hånd enn hittil har
vært tilfelle.

De økonomiske landssvikerne av større dimensjoner har hittil gått fri, og det
65 fremgår av visse aviser i denne by at de har aktiv støtte fra et visst politisk hold.
Men er deres forbrytelse uvesentlig? De har stilt norsk industri, teknisk og

administrativ kyndighet til fiendens bruk, til krigsproduksjon for det norske folks nazistiske undertrykkere. Deres store formuer og rike og mektige venner
70 må ikke bli et hinder for et oppgjør også med disse folk.

Det sendrektige og vaklende oppgjør med landssvikerne har skapt sterk misnøye i folket, som jeg sa, og vår gruppe ønsker å høre Regjeringens mening klart presisert om oppgjøret med landssvikerne. Et land og et folk som ikke effektivt
75 er i stand til å gjøre opp med sin nazistiske femte kolonne, får senere betale dyrt for det. Det har erfaringene lært oss.

I rettsoppgjøret med landssvikerne har man veket tilbake for å konfiskere deres formuer og faste eiendommer. Enkelte viser her til Grunnloven. Jeg tror det
80 skulle falle vanskelig for den juridiske spissfindighet å fortolke Grunnloven slik at en person kan ha forbrutt sitt liv, men ha rett til å beholde sin eiendom. Det er verd å merke seg hvorfra forsvaret av landssvikerne kommer. Det er fra dem hvis politiske standpunkter er mistenkelig beslektet med nazismen, særlig i deres holdning til arbeiderbevegelsen. Det er disse centra som nå blir dristigere og
85 dristigere, idet de håper at folket skal glemme, og at medlidenhetskampanjen skal skape denne falske og forlorne humanisme som hindrer opprydningen av nazismens kreftbyld i vårt land.

Som en grell motsetning til behandlingen av landssvikerne vil jeg peke på den
90 ubeskrivelige vilkårlighet hvormed mange av landets beste sønner og døtre behandles. Vi tenker på alle de gode patrioter som våget alt for fedrelandet da det var okkupert. Gutter og menn som holdt seg på skauen, som satte livet inn, de er faktisk glemt i dag. Enkelte bor i vedskjul og andre uthus. De har ofret alt, og etter vår mening har de krav på fedrelandets støttes.

95 Det synes å ligge en bestemt mening bak de formuleringer som foreligger fra Regjeringens hånd. I rapporten om rikets tilstand er alle de som ble direkte henrettet av nazistene her i landet, ikke nevnt med et ord. Hvorfor slette over tyskernes og quislingenes barbari? Er det et ledd i medlidenhetskampanjen? Vi
100 setter også fingeren på den formulering i trontalen som støtten til de falnes etterlatte har fått. I partienes fellesprogram fra i sommer er det skarpt og klart formulert at æreslønn skal bevilges til familier etter falne, til invalider og arbeidsuføre på grunn av krigen og nazistisk forfølgelse. Regjeringen bebuder å ville innordne denne støtte i den alminnelige trygdeordning. Vi er ikke
105 tilhengere av dette, og vi holder fast ved at æreslønn skal bevilges til de

krigsrammede.

110 Bedringen og nyordningen av de sosiale trygder anser vi påtrengende
nødvendig. Vi er misnøyd med Regjeringens erklæring på dette punktet, idet
den ikke tar opp felles- og enhetsprogrammets klare perspektiv: Å utvikle de
sosiale trygder så forsorgsvesenet blir overflødig.

115 En sak som kan sies å ha sammenheng med dette, og som er avgjørende for vårt
lands gjenreising er retten til arbeid. Landet er blitt fattigere under
okkupasjonen. Alene arbeidet kan gjenreise landet, øke vår nasjonalformue og
folkets levestandard. Det må bli en selvfølge at alle arbeidsføre skal ha
beskjeftigelse og få betalt for sitt arbeid så de sikres en forsvarlig levestandard.

120 Vi savner i Regjeringens erklæring en formulering av at i samsvar med
enhetsprogrammet fra i sommer skal rett og plikt for hver norsk borger til
arbeid grunnlovfestes.

125 Gjenreisingen av landet vårt er i første hånd betinget av den økonomiske
politikken som blir ført. Men vi må ikke bare gjenreise det som var, vi må videre
fram. Vi må i raskt tempo utvikle landet vårt, i første rekke industrien, for å
nytte ut våre rikdomskilder og legge grunnlaget for full beskjeftigelse av all
arbeidskraft og en stadig forbedret levestandard.

130 Vi må skape plan og orden i produksjonen. En inngående gransking og
kartlegging av naturrikdommene må gjennomføres, og på grunnlag herav settes
en finansplan for nyreising og modernisering ut i livet. Arbeidernes faglige
landsorganisasjon har i sine retningslinjer for etterkrigstiden uttalt:

135 «Ledelsen av det økonomiske livet i Norge bør samles under statens råd for
næringslivet. Rådets medlemmer velges av Stortinget,» osv. Videre: «Dette må
bli det norske folkets generalstab på det økonomiske område. De må få til sin
rådighet et statens plankontor som samordner planene for næringen til en
fellesplan for hele det økonomiske liv. Denne planen må inneholde forslag til en
140 fordeling av arbeidskraft og råstoffer, drivstoffer og kreditt mellom de enkelte
næringer.»

Videre heter det: «Denne oppbyggingen av næringslivet vil gjøre det mulig å
skaffe en samlet oversikt over og enhetlig ledelse av næringslivet, skape full

beskjeftigelse, sikre forsyninger, en planmessig gjenreisning av landet, en effektivisering av produksjonen, og å vareta landets interesser i det internasjonale økonomiske samarbeidet. Ved å følge hovedtrekkene i den linjen som her er stukket opp, vil det også bli mulig å mobilisere all den

150 fagkunnskapen landet rår over, slik at den stilles helt og fullt til samfunnets rådighet. Næringenes organisasjoner vil få en fast og direkte adgang til å øve sin innflytelse på statsmaktenes avgjørelse i de sakene som virkelig angår dem. Det politiske og økonomiske demokratiet blir samordnet.»

155 Dette er landsorganisasjonens retningslinjer som de ble utformet før krigens avslutning, og vi tror at det er riktige retningslinjer som bør settes ut i livet. Dette er planøkonomi, og det mener vi at landets myndigheter må søke å nå fram til. Langt mer enn før må altså samfunnet gripe regulerende, organiserende og kontrollerende inn i produksjonslivet. Det betyr ikke å kvele det positive

160 private initiativ, tvert imot, men en må hindre at anarkiet fra mellomkrigsårene og den derav følgende uhyggelige arbeidsløshet, usikkerhet og nød blant store deler av folket på ny hjemsøker vårt land.

Jeg tror også at samfunnet må beherske pengepolitikken. Denne må innrettes

165 etter samfunnets behov, slik som det foreslås i partienes fellesprogram og i landsorganisasjonens retningslinjer. Norges Bank må derfor etter vår mening legges helt inn under samfunnets ledelse som et hjelpemiddel for Stortingets og Regjeringens finanspolitikk. Andre bankforetagender og forsikringsselskapene må nasjonaliseres. Vi må få et investeringsråd som i samarbeid med det

170 økonomiske samordningsråd og underlagt Regjeringen trekker opp retningslinjene for finansieringen av gjenreisningen.

Vi er av den overbevisning at fastsettelsen av en lav rentefot vil være meget gunstig og lette gjenreisningen og nyreisningen i landet vårt. Ikke bare for

175 boligreisningen, men for fornyelse og tiltak på nær sagt alle felter er dette avgjørende.

Vi har en spesiell kategori av lån som heter «Quisling-lånene» her i landet. Etter oppgaver som foreligger, skal de utgjøre ca. 3 milliarder - jeg vet det ikke så

180 sikkert, men de skal utgjøre noe slikt. Disse kan etter vår mening juridisk ikke anerkjennes. De er opptatt av en ulovlig regjering, staten kan ikke være forpliktet til å svare renter på disse lån. Men det er et spørsmål om Regjeringen vil overveie å oppføre denne sum i det erstatningskrav som reises overfor

185 Tyskland, idet beløpet faktisk er gått til okkupasjonsmakten.

Vi vil også gjerne nå - vi skal komme tilbake til det senere - presisere vår stilling til engangsskatten, slik som forslaget har foreligget. Vi mener at den bør gjennomføres hurtigst mulig for å dra inn en del av de formuesøkninger som har
190 funnet sted under krigen. Landet i sin helhet er blitt fattigere, ingen bør kunne berike seg på krigen. Vi mener at skatten i sin helhet skal gå til et gjenreisingsfond som står til Stortingets og Regjeringens disposisjon. Skattens satser kan man selvsagt diskutere, men vi mener at de bør være sterkt progressivt stigende ettersom formuesstigningen er økende, og begynne ved den grensen
195 som var satt i det opprinnelige forslag, 5 000 kroner.

Vi tilslutter oss fullt ut når Regjeringen erklærer at den vil ta opp hele skattesystemet til revisjon. De vidtgående konsumpsjonsskatter i form av tollsatser og omsetningsavgift må snarest endres. Statens inntekster må etter
200 vår mening langt mer enn nå tas ved direkte skatt, sterkt progressiv på store formuer og inntekter og stort personlig forbruk.

Vi ønsker også, slik som en taler allerede har uttalt, at skatten skal legges på årets inntekt. Og vi ønsker også innføring av samskatt. De gjeldende
205 reduksjonstabeller for kommuneskatten mener vi trenger en gjennomgripende revisjon, med opphevelse av den folkefiendtlige tendens og den drepande måte den rammer de små inntekter på, spesielt i de fattigste kommuner. Det er de fattigste kommuner som har den høyeste skatteprosent. De fattigste kommuner må etter vår mening få en større støtte av statsmyndighetene til positive
210 arbeidstiltak, kulturelle og sosiale formål og så videre.

Arbeidernes faglige landsorganisasjon må ha en større bestemmelsesrett enn før. Når det gjelder lønn og arbeidsvilkår må man komme tilbake til den frie behandling av disse spørsmål. Organisasjonene må naturligvis også ha en større
215 innflytelse i selve produksjonslivet enn før. Overenskomsten om produksjonsnevndene tror vi ikke dekker det som er påkrevd, vi mener at det kreves her fra statsmyndighetene en lov som gir produksjonsnevndene en kontrollerende myndighet i produksjonslivet. Det vil føre til at produksjonen mer kan planlegges og samordnes enn tilfellet er nå.

220

Jeg vil ikke unnlate i denne forbindelse å peke på den sterke uro som er kommet til uttrykk i de seneste dager. De fagorganiserte arbeidere har reagert voldsomt

mot arbeidsrettens dom, som fratar dem de tolv øre de har berettiget krav på.
225 Oppgaven å øke produksjonen og skape ro og skape arbeidsvilje fremmes ikke
etter vår oppfatning ved slike dommer. Vi anser at arbeidernes krav er helt
berettiget, og Regjeringen og Stortinget må bidra til å finne en ordning således
at de mest aggressive arbeidsgivere som det faktisk her gjelder, ikke får sitte med
den uberettigede gevinst de har tilvendt seg i krigsårene. Arbeiderne er, som jeg
230 sa, berettiget til disse pengene, og de må få dem.

Jeg tror at det også er andre ting her, og som jeg gjerne vil nevne i denne
forbindelse. Arbeiderne har sagt klart og tydelig fra at de har mistillit til visse
personer og institusjoner. Det er knyttet til denne sak utnevning av den nye
235 riksmeglingsmannen, en mann som etter vår mening er lite skikket til å inneha
denne viktige stilling. Den nye riksmeglingsmann er mer enn noen annen
representant for den politikk ved krigsavslutningen som gav seg uttrykk i
utnevneslinjen, denne som er stikk i strid med folkestyrets prinsipper.
Arbeiderne betrakter utnevningen av den nye riksmeglingsmann som en
240 utfordring, og mener også at det er i strid med den politiske maktforskyvning
som har funnet sted her i landet. Jeg vil også sette fingeren på at det gjelder
andre utnevninger fra Regjeringens side.

Jeg nevner formannen i Eksportrådet, som så det som sin første oppgave å rette
245 et voldsomt angrep på arbeidernes lønninger her i landet. De gjelder også den
bebudede besettelse av sjefsstillingen av Norges Bank. Og jeg vil gjerne spørre
Regjeringen: Mener den virkelig at denne utnevneslinje er i samsvar med det
politiske maktforhold og den politiske maktforskyvning som har funnet sted?
Vi mener at Regjeringen her må handle noe mer i samsvar med den linje som
250 venstre i sin tid praktiserte her i landet.

Vi tror, for å komme tilbake til visse økonomiske spørsmål, at landets
myndigheter effektivt må hindre produksjons- og markedsbestemmende truster
i landet vårt, og likeså at den bevisst tar sikte på å redusere den utenlandske
255 kapitals innflytelse i vårt lands forskjellige foretagender.

Etter vår mening må samfunnet overta alle kraftverker og all vannkraft i landet
vårt for å sikre en planmessig og rasjonell utnyttelse av den elektriske energi og
industri som har vært på tyske hender. Monopolbedrifter og nøkkelindustrier
260 må etter vår mening komme over i samfunnets eie her i landet, slik som i en
rekke andre land i dag. Samfunnet bør etter vår mening likeledes overta grunnen

i fiskeværene i Nord-Norge og visse andre steder langs kysten.

265 Det er også i dag så at vi ut fra valutamessige hensyn mener at den innenlandske
produksjon og beskjeftigelse bør ha streng kontroll, og likeledes at
utenrikshandelen bør kontrolleres strengt av myndighetene, slik som tilfellet er
nå. Vi er derfor tilhengere av det som Regjeringen har bebudet om visse
importmonopoler, men det er spørsmål om det ikke var riktig å gå et skritt
270 videre også på denne vei. Vi ser at slike ting som bensin og olje og eksempelvis
kaffe er utelatt fra Regjeringens erklæring av de ting som den vil undersøke
monopol for. Vi tror at det ville være riktig å ta dem med, naturligvis slik at det
her ble pleiet samarbeid med næringsorganisasjonene på dette felt. Vi tror også
at eksportkontroll må opprettholdes.

275 Den kommunistiske gruppe mener også at en viss kontroll med handelsflåten,
slik som det var nødvendig under krigen, vil vise seg også i fremtiden å være
nødvendig, forutsatt selvsagt at handelsflåten utvikles og gjenreises i samsvar
med behovet, og at mest mulig bygges på norske verfter.

280 Sjøfolkenes lønn og arbeidsforhold må etter vår mening også bedres. Det må
settes en stopper for de forsøk som allerede nå er gjort for å forringe sjøfolkenes
arbeids- og lønnsforhold. Vi tror at vi skylder de tapre og oppofrende sjøfolkene
våre en annen behandling.

285 Den kommunistiske stortingsgruppe vil også støtte Regjeringens tiltak i
prisregulerende hensikt, og støtte en effektiv priskontroll. Unødvendig
mellommannsfortjeneste bør bortskjæres, og man må tilstrebe at varene går
mest mulig direkte fra produsent til forbruker. Vi vil lette utviklingen av
290 forbrukersamvirket og fremme produksjonssamvirket, i første rekke i jordbruk
og fiskeri. Vi tror at det har stor betydning for tiden fremover. Vareprisene må
søkes senket ved innførsel og bruk av mest mulig moderne maskiner og
produksjonsmetoder.

295 Vi hilser med tilfredshet Regjeringens erklæring om at den vil reise 100 000
leiligheter her i landet i løpet av 4 år, og vi ser det som en vesentlig sak i
forbindelse med dette at kreditten blir tilstrekkelig og rentebillig, for på den
måte å gjøre det mulig for det vanlige arbeidende folk å kunne bo i disse husene
og leilighetene som reises.

300

Det er også bebudet i Regjeringens erklæring at støtten til jordbruket skal fortsette. Vår mening er at det her trenges en annen hovedlinje i statsstøtten til jordbruket enn den som har vært praktisert før krigen og under krigen. Vi tror at det er nødvendig å opprettholde og sogar utvide støtten til jordbruket i tiden fremover, men at denne støtten langt mer enn nå kommer de typiske små jordbruk til gode. Løftet om full likestilling hilser vi med glede, og det gjelder naturligvis også for landarbeiderne og skogsarbeiderne likestilling med de andre grupper av vårt folk. Det må gjennomføres hurtigst råd er. Men fremfor alt når det gjelder slike typiske små jordbruk som landet vårt består av, tror vi at vi må utnytte de moderne maskiner og redskaper på samvirkebasis mer enn tilfellet har vært før. Det er umulig å tilfredsstille det skrikende behov som er til stede for maskiner og moderne redskaper, hvis de skal være den enkeltes eie. Vi tror altså at man ved en sterk støtte av staten, eventuelt av kommunene, må hjelpe disse små jordbrukere til de moderne maskiner ved at de kan bli utnyttet på samvirkebasis. Vi tror også at i selve nydyrkningen, bureising og dyrkningen av jorden, må man anvende maskiner. Det nytter ikke å fortsette på den gamle måte i dag, da jorden kan dyrkes med maskiner billigere enn det beløp som statsmyndighetene yter i dyrkningsbidrag til den enkelte.

Det er mange krav som stilles til den sittende regjering, men det er ett som jeg tror vi må sette fingeren på, og som er et alminnelig samtaleemne: byråkratiet ikke minst i embetsverket, rettsvesenet, politiet, militærvesenet og statens og kommunenes administrasjon. Byråkratiet - ja, hr. Hambro har sagt en hel del om det. Jeg er ikke så sikker på om hr. Hambro vil være enig når det kommer praktiske forslag til endringer. Det er en annen sak. Men er det noe som skaper mistillit hos folket, så er det byråkratiet, det er løpingen fra kontor til kontor, det er vanskeligheten med å få et konkret svar på en sak, det er vanskeligheten med å kunne få avgjort en sak. Å få i stand en forenkling, en effektivisering på dette område er etter min mening en uavviselig plikt i den tid som kommer. Byråkratiet sitter nesten overalt. Jeg tror det er nødvendig å se grundig på de forskjellige områder her.

Vi i den kommunistiske stortingsgruppe hilser med glede at Regjeringen når det gjelder vårt forhold til andre nasjoner, har ratifisert De forente nasjoners grunnlov, og vi oppfatter det slik at det betyr en aktiv innsats også fra vårt lands side for sammen med våre allierte å bygge opp en sammenslutning av alle sannhetselskende og demokratiske folk til trygging av freden. Vi er klar over at tilslutningen til De forente nasjoner medfører plikter. Vi vet at der er krefter,

sterke krefter, som motarbeider et slikt samarbeid og en slik samforståelse mellom nasjonene. Fascismen er ikke død, den har ennå i visse land spillerom.

345 Hr. Hambro sa, jeg må sette fingeren på det, at man må være forsiktig i sitt valg av ord, men han slo i hjel denne påstand i den siste del av sitt innlegg. Jeg tror ikke man skal være så forsiktig med valg av ord at man ikke kan få sagt sin mening. Det er kommet visse meldinger fra vårt østlige naboland, Sverige, hvorav det ser ut til at Sverige skal bli et samlingssted for et visst nazistisk bunnfall fra Europas forskjellige land. Det betyr også for vårt land en fare, 350 derfor bør det sies fra fra denne talerstol. I Sverige utkommer fortsatt nazistpartiets avis «Dagsposten». Det sier ikke så lite etter de ting som har forekommet med denne avis. Vi takker de svenske arbeidere og andre borgere i Sverige som modig talte Norges sak i frihetskampens tyngste år, vi gir også vår honnør for den materielle støtte Sverige har ytet vårt folk, men vi vil ikke frafalle 355 retten til å si vår mening om svenske myndigheters meningsløse forfølgelse av norske patrioter som måtte søke seg over grensen. Vi har ikke glemt og tenker heller ikke å glemme utleveringen av Martin Hjelmen til Gestapo her i landet med den følge at han ble henrettet, og at Barly Pettersen som led samme skjebne, ble angitt av svensk politi. Anbringelse i fengsler og 360 konsentrasjonsleirer av norske patrioter, utvisninger og andre tiltak står etter vår mening lite i samsvar med demokrati og brorskapsånd. Andre ting foregår også.

Vi er ikke blind for at særlig svensk reaksjon gjentagende har reist forslag om en nordisk blokk presis som den finske reaksjon foreslo 8 dager etter avslutningen 365 av vinterkrigen i mars 1940. En nordisk blokk i dag kan etter vår mening alene være rettet mot Sovjet-Samveldet. Vi i Norge må være bro mellom øst og vest og gjøre vårt for å fremme det best mulige samarbeid og den best mulige forståelse mellom alle våre store allierte. I dag skulle jeg tro at alle i dette storting forstår at vår fred, vår frihet og fremtid avhenger av godt naboforhold til alle våre store 370 allierte og herunder ikke minst til Sovjet-Samveldet. Men det har ikke alltid vært slik at vårt lands gode forhold til Sovjet har vært bestemmende for visse politikere i vårt land; de har mer latt sitt standpunkt i skrift og tale bestemme av trust- og finanskapitalens interesser i dens kamp mot Sovjets sosialistiske samfunnsøkonomi.

375

Jeg nevnte at hr. Hambro sa i sin tale at man måtte være forsiktig med valg av ord. Denne hr. Hambros lærdom er av ganske ny dato. Jeg vil nå som i Odelstinget forleden sette fingeren på uttalelser av hr. Hambro. Kort etter

380 vinterkrigens slutt oppfordret han Finnland til, som det heter i hans egen bok, «å vinne sine gamle grenser tilbake», og han erklærte at en slik fred som den som var sluttet mellom Finnland og Sovjet-Samveldet i mars 1940, «i lengden ikke kunne bestå». Jeg vil også nå erindre om at hr. Hambro presiderte i Folkeforbundets forsamling 11.- 14. desember 1939 da Folkeforbundet
385 underskrev sin egen dødsattest ved å ekskludere den største medlemsstat, Sovjet-Samveldet - dette samme folkeforbund som rolig så på den blodige undertrykkelse av det spanske folks eget demokrati, på at Østerrike ble nedtrampet av Hitler og på Münchenavtalen i september 1938, hvor Tsjekkoslovakia ble utlevert. "Vi har løst vår oppgave i åpen og modig
390 overensstemmelse med grunnsetninger for rett og rettferdighet," uttalte hr. Hambro til slutt 14. desember 1939, da Sovjet var ekskludert av Folkeforbundet. Jeg er fullt oppmerksom på at man gjerne vil glemme disse ting i dag. Jeg tror det er nødvendig å erindre om dem for at lignende ting i den fremtid som ikke er uten skjær, ikke skal kunne gjenta seg. Vi trenger styremenn
395 i vår utenrikspolitikk som har noe mer fremsyn enn det som kommer til uttrykk i disse uttalelser.

Jeg vil også sette fingeren på at vårt land fra tid til annen inviteres til dannelsen av en vestblokk. Vi er av den overbevisning at en slik vestblokk er München-
400 politikken opp igjen. Det tales bekymret om de små nasjoners fremtid. Det er grunn til bekymring. Vi er ikke blind for det, særlig når vi ser at man nå sogar fra et visst hold vil skaffe seg baser på Island. Det er ikke noe fredstegn, tvert imot. Men en vestblokk er etter min mening heller ikke noe fredens tiltak. Det kan i sin form og i sin mening ikke bli annet enn en trusel mot freden.

405 Jeg vil her også gjerne understreke, at i et slikt spørsmål som atombomben - jeg antar at det blir aktuelt i De forente nasjoners samling - ser vi det som en uavviselig nødvendighet, hvis freden skal bevares, at et slikt våpen blir kjent av alle nasjoner i forbundet. En makts eller en maktgruppes besittelse alene av et
410 slikt fryktelig våpen må øyeblikkelig føre til motforholdsregler av andre makter. De små nasjoners liv avhenger av forståelse i verden og av fred. Dette tror jeg må fremholdes i konkret samband med de enkelte spørsmål som foreligger. Jeg vil også her gjerne understreke at jeg tror, at utviklingen av det gode samarbeid og naboforhold til Sovjet-Samveldet liksom til vestmaktene vil ha stor betydning
415 for vårt lands handelspolitiske utvikling, og at også en kulturelt mer intensiv forbindelse vil ha sin betydning for vårt land.

Vi tror også det vil være riktig i samband med denne debatt å presisere vår
420 stilling til Spania, det vil si Franco-Spania. Denne nazismens siste bastion i
Europa må vi også gjøre vårt til å få til å ramle. Gjenopprettelsen av demokratiet
i Spania ser vi som et viktig ledd i kampen mot nazismen og som et ledd for å
bevare freden. Vårt land må gjøre en sterk innsats i De forente nasjoner i denne
sak. Ved økonomisk boikott må Franco bringes til fall, og vår regjering må her
425 stoppe den åpne eller fordekte handel med Franco og dermed foregå de andre i
De forente nasjoner med et godt eksempel og stå sterkt når saken kan komme
opp til diskusjon i De forente nasjoner.

I trontalen blir det gjort rede for de land som har gjenopprettet sine
430 diplomatiske forbindelser her i Oslo, og likeledes nevnt visse land som Norge
akter å gjenoppta forbindelse med. Så vidt jeg kan se, er det i første rekke de
nasjoner som er tilsluttet De forente nasjoner. Men jeg vil tillate meg å stille det
spørsmål til Regjeringen, hvordan den stiller seg til gjenopptagelse av regulære
forbindelser med slike land som Bulgaria, Ungarn og Romania. Vi ser det slik at
435 det vil være ønskelig at den ordinære forbindelse også med disse lands regjeringer
blir gjenopptatt snarest mulig.

Jeg vil understreke at landet vårt naturligvis er interessert i en livlig vareveksling
med alle fredselskende land, en fri fart på havet og livlig luftforbindelse. En sterk
440 demokratisk fornyelse av utenriksrepresentasjonen og utvidelse av denne vil
være i samsvar med vårt nye indrepolitiske maktforhold. Jeg tror også at den
godvilje som hersker overfor vårt land i andre land, må utnyttes til
markedsutvidelse og til å trekke en strøm av turister hit osv. Regjeringen må
etter vår mening ha en bestemt ledelse på disse felter hvor transport- og
445 trafikkforholdene spiller en stor rolle. Jeg hilser med glede at det er tatt opp i
Regjeringens erklæring. Jeg vil uttale i denne forbindelse - der kan jeg til en
unntagelse være enig med hr. Hambro - at de forskjellige diplomatiske og
økonomiske tiltak må settes under sterk og fri debatt av denne forsamling, og
her bør det ikke være noen fravikelse heller for den del som heter
450 utenrikspolitikken. Jeg tror at det vil rense luften og skape en god atmosfære
ikke bare mellom vårt land og andre land, men også innad i vårt land.

Jeg vil peke på i denne debatt at dette storting ikke har fått etter min mening
helt ut den sammensetning som folkets stemmegivning betinger. Det skyldes
455 den ufullkomne valgordning. Vi savner i Regjeringens erklæring en formulering
om dette spørsmål, men forutsetter at det vil komme opp. Vi tror at endringer

må foretas i valgordningen for å gjøre den mer rettferdig, blant annet også senkning av valgbarhetsalderen og stemmerettsalderen også for stortingsvalg til
460 21 år, slik som det er formulert i de forskjellige partiers programmer. Vi mener også at den såkalte bondeparagraf skulle det vel kanskje nå være tid å lempe på, således at vi får en bedre valgordning og eventuelt med større kretser og tilleggsmandater som i Danmark. Jeg reiser spørsmålet til diskusjon. Dessuten er det da også her spørsmålet om oppløsningsrett - det bør overveies - og at
465 valgperioden går tilbake til det som har vært gjeldende tidligere, 3 år istedenfor 4. Det synes vi er riktig. Jeg vil også støtte det forslag som i sin tid ble fremmet av venstre gjennom Neri Valen og Thagaard, om endringer i Grunnloven som lemper på fremgangsmåten for å få vedtatt visse grunnlovsendringer. Også grunnlovsforslag om å gi kvinnene full likerett med menn til statens embeter vil
470 vi støtte.

Vi vil peke på at vårt parti foreslo at Regjeringen skulle få en sammensetning således at den representerte et absolutt flertall av velgerne her i landet, at det også i Regjeringen kunne rykke inn representanter for vårt parti. Vi anså det for
475 å ville ha betydning. Nå har Regjeringen et knapt flertall i denne forsamling, men den har ikke flertallet blant velgerne bak seg. Vårt parti og det norske arbeiderparti gikk til valg i høst stort sett på det samme politiske program. Det som det nå kommer an på, er selvsagt den politiske praksis. Vår partigruppe tilsier Regjeringen vår støtte til gjennomføringen av det program som velgerne
480 har gitt sin tilslutning. Vi peker på svakheten i Regjeringens erklæring. Vi er overbevist om at et saklig samarbeid i Stortinget mellom de to sosialistiske partier også vil videreføre den samlingstanke som fremdeles er levende i arbeiderbevegelsen. Arbeiderbevegelsen må etter vår mening, ut fra den endring som er skjedd blant folket, se det slik at den er lederen, bevareren av
485 demokratiets beste tradisjoner, at på dens skuldre hviler det i grunnen nå om landet vårt i den skjebnetid som vi går i møte, skal virkelig utvikles i samsvar med folkets demokratiske vilje. Det var arbeiderbevegelsen med nær 800 000 velgere, som den samlet den 8. oktober, og som nå ble understreket ved kommunevalgene den 3. desember, som har rykket fram til å bli bæreren av den
490 frihet, det fremskritt og det demokrati som må prege politikken i landet vårt fremover. De som vil bakover og krampaktig forsøker å holde fast på det som var før, de som vil tilbake til førkrigstidens spekulasjon i næringslivet, til anarki og arbeidsløshet, de bør forstå at 5 års krig har lært vårt folk noe, oppdradd det og stålsatt det. En ny tid er etter vår mening brutt inn over landet, og det må
495 også gi seg uttrykk i denne forsamling og i Regjeringen i den dristige og radikale

politikk som virkelig løser de grunnproblemer som det gjelder for vårt folk å få løst. Og i denne dristige og radikale politikk tilsier vi Regjeringen vår støtte.

500

Kilde

Stortingstidende 1945-1946, s. 38-44.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/en-ny-tid-er-brutt-inn-over-landet>

505

510

515

520

525

530